

Kaczyńska, Agnieszka

Prywatne Żeńskie Gimnazjum Humanistyczne Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie

---

Prace Naukowe AJD. Pedagogika 16, 223-231

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Agnieszka KACZYŃSKA

Prywatne Żeńskie Gimnazjum Humanistyczne Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie

Województwo lwowskie wraz ze Lwowem w okresie międzywojennym charakteryzowało się bardzo dużym potencjałem ludnościowym. Pod względem liczby mieszkańców plasowało się na drugim miejscu w Polsce po województwie warszawskim. Podobnie przedstawiała się sytuacja pod względem liczby ludności żydowskiej. W latach 1921–1931 Żydzi Lwowa i województwa lwowskiego stanowili 11% ogółu ludności żydowskiej zamieszkującej II Rzeczpospolitą¹.

Żydzi nie byli społecznością jednorodną ani pod względem politycznym, ani religijnym. Miało to swoje odbicie w ich systemie edukacji. W okresie międzywojennym szkolnictwo żydowskie rozwijało się w trzech kierunkach: ortodoksyjnym, narodowohebrajskim i jidyszystycznym². Szkoły ortodoksyjne skupione były wokół partii: Agudas Israel i Mizrachi, szkoły narodowohebrajskie zakładało stowarzyszenie Tarbut. Natomiast szkolnictwo jidyszystyczne funkcjonowało pod patronatem Centrale-Jidysze Szul-Organizacje (CISZO). Poza wpływami politycznymi rozwijało się także prywatne i społeczne szkolnictwo żydowskie. Jednym ze stowarzyszeń, w obrębie którego zakładano prywatne szkoły żydowskie, było Żydowskie Towarzystwo Szkoły Ludowej i Średniej³. Pierwsze ŻTSLiŚ powstało we Lwowie w 1918 r. pod przewodnictwem Izraela Munzera i tam powołano dwa gimnazja żeńskie i męskie. Szkoły ŻTSLiŚ były

---

¹ W. W i e r z b i e n i e c, *Żydzi w województwie lwowskim w okresie międzywojennym. Zagadnienia demograficzne i społeczne*, Rzeszów 2003, s. 33.

² D. D a c h ó w n a, *Szkolnictwo hebrajskie w Polsce*, „Sprawy Narodowościowe” 1935, nr 3–4, s. 245.

³ R. Ż e b r o w s k i, Z. B o r z y m i ń s k a, *Kultura Żydów polskich w XX wieku*, Warszawa 1993, s. 96–101.

szkołami utrakwistycznymi, polsko-hebrajskimi, a ich celem było wychowanie młodzieży w duchu narodowopolskim i narodowożydowskim.

Celem tego artykułu jest ukazanie działalności pedagogicznej Prywatnego Żeńskiego Gimnazjum Humanistycznego Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie.

Gimnazjum było jedną z czterech szkół ogólnokształcących dla młodzieży żydowskiej po dawnym 6-letnim progimnazjum Józefy Goldblatt-Kamerling, gimnazjum prywatnym Adeli Karp-Fuchs i gimnazjum męskim ŻTSLiŚ. Jak funkcjonowały we Lwowie w okresie międzywojennym.

Szkola mieściła się wraz z gimnazjum męskim w budynku przy ulicy Zygmunta 17. Budynek szkolny budził jednak wiele zastrzeżeń zarówno pod względem wielkości, jak i urządzenia. Wizytujący go w roku szkolnym 1931/32 okręgowy wizytator szkół Eugeniusz Baliński wyraził się o nim w następujący sposób: „Lokal szkolny [...] nie przystosowany do celów szkolnych [...]. Wąski długi ganek, przejścia przez klasy. Brak odnośnych urządzeń higieniczno-sanitarnych”⁴.

Natomiast wizytujący go w 1935 r. Tadeusz Woytoń napisał o nim tak: „Lokal, jak w roku ubiegłym [...]. Sala gimnastyczna poza lokalem szkolnym. Własna sala gimnastyczna dopiero pod dachem. Zewnętrznie pozostawia lokal dość dużo do życzenia pod względem czystości [...]. Niewygodne są nadto dwie klasy przechodnie i zbyt duża ilość drzwi łączących poszczególne klasy, a więc nie zapobiegająca temu, by w czasie nauki odgłosy z jednej sali szkolnej nie dostawały się do drugiej [...]”⁵.

Początkowo, zgodnie z obowiązującymi ustawami, szkoła funkcjonowała jako 8-letnie gimnazjum ogólnokształcące. Po wprowadzeniu ustawy „O ustroju szkolnictwa” w 1932 r.⁶ 8-letnie gimnazjum przekształcono na 4-letnie i utworzono 2-letnie liceum o profilu humanistycznym. We lwowskim gimnazjum ŻTSLiŚ liceum zaczęło funkcjonować od roku szkolnego 1937/38⁷.

Do szkoły uczęszczały Żydówki. Zdecydowana ich większość pochodziła ze Lwowa. Najczęściej pochodziły ze sfer średniozamożnych, gdzie rodzice byli kupcami i przemysłowcami. W roku szkolnym 1932/33 114 uczennic miało rodziców kupców i przemysłowców, 16 – rzemieślników, 26 – urzędników prywatnych, 2 – urzędników państwowych, 15 – agentów handlowych, 3 – nauczycieli, 3 – przedstawicieli wolnych zawodów, 48 – uczennic pochodziło z rodzin.

⁴ Centralny Derżawnyj Istorycznyj Archiw wo Lwowie (dalej CDIAL) f. 179, op. 3, sygn. 845. k. 8.

⁵ Tamże, k. 156.

⁶ J. M i a s o. *Historia wychowania wiek XX*, t. I, Warszawa 1984, s. 64.

⁷ *Sprawozdanie Kierownictwa Gimnazjum Żeńskiego i Liceum Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie za rok szkolny 1937/38*, Lwów 1938, s. 30.

gdzie rodzice nie pracowali (wdowy, inwalidzi, osoby bezrobotne)⁸. W roku szkolnym 1938/39 82 uczennice miały rodziców urzędników państwowych i właścicieli firm prywatnych, 222 – kupców i przemysłowców, 39 – rzemieślników i robotników, a 55 – innych zawodów⁹.

Tabela 1. Liczba uczennic Prywatnego Żeńskiego Gimnazjum Humanistycznego Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie

Lp.	Rok szkolny	Liczba uczennic
1.	1928/29	324
2.	1931/32	271
3.	1932/33	229
4.	1934/35	287
5.	1936/37	379
6.	1938/39	361

Źródło: CDIAL, f. 179, op. 3, sygn. 845, k. 20, k. 46, sygn. 855, k. 73, 127, 192, sygn. 876, k. 3.

Program nauczania realizowany w gimnazjum był zgodny z programem ministerialnym, obowiązującym w gimnazjach typu humanistycznego. Językiem wykładowym był język polski. W każdej klasie, w wymiarze 4 godzin tygodniowo nauczano także języka hebrajskiego, a w wymiarze 2 godzin historii żydowskiej. Prowadzono także zajęcia nadobowiązkowe. Były to na przykład język francuski, śpiew chórally, gimnastyka rytmiczna¹⁰ czy esperanto. W pracy dydaktycznej posługiwano się różnorodnymi metodami nauczania. Na lekcjach z przedmiotów humanistycznych posługiwano się głównie metodą dyskusyjną oraz tzw. „metodą pod kierunkiem nauczyciela”. Zajęcia były także wzbogacane odpowiednio dobraną lekturą i tekstami źródłowymi. Natomiast zajęcia z przedmiotów przyrodniczych, takich jak: fizyka, geografia, przyrodoznawstwo realizowano metodą laboratoryjną. Nauczanie wzbogacano także wyświetlaniem filmów, organizowaniem pokazów i wycieczek naukowych. W celu zaktywizowania uczennic do samodzielnej pracy stosowano także referaty¹¹.

W gimnazjum duży nacisk kładziono na nauczanie przedmiotów humanistycznych, głównie języków. Skutecznej nauce tych przedmiotów miała służyć poza zajęciami odpowiednio zaopatrzona w literaturę biblioteka szkolna. Na zebraniach rady pedagogicznej apelowała o to kierowniczka gimnazjum Betty Furmanowa. „Prywatne lektury z zakresu języków muszą odgrywać ważną rolę przy

⁸ CDIAL, f. 179, op. 3, sygn. 845, k. 49.

⁹ K. R e d z i Ń s k i, *Edukacja interkulturowa w szkolnictwie żydowskich zrzeszeń społecznych w Małopolsce w latach 1918–1939*, [w:] *Historia wychowania w kształceniu nauczycieli. Tradycja i współczesność. Teoria i praktyka*, red. T. G u m u ł a, S. M a j e w s k i, Kielce 2005, s. 332.

¹⁰ *Sprawozdanie Kierownictwa Gimnazjum Żeńskiego Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie za rok szkolny 1932/33*, Lwów 1933, s. 4.

¹¹ *Sprawozdanie Kierownictwa Gimnazjum Żeńskiego Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie za rok szkolny 1933/34*, Lwów 1934, s. 6

nauce [...] jeśli chcemy osiągać rezultaty pracy zadawałające. Młodzież musi czytać po polsku, hebrajsku i niemiecku pod wytrawnym kierownictwem nauczyciela-fachowca. Biblioteka szkolna i biblioteki klasowe mogą zaopatrywać uczennice w doborową lekturę. Dwa razy w tygodniu w godzinach będzie otwarta dla uczennic w szkole czytelnia, w której pod opieką pań wychowawczyń będą czytały czasopisma¹².

W szkole, poza biblioteką polską, niemiecką, hebrajską funkcjonowały także biblioteka naukowa, popularnonaukowa i filologiczna. Wspólne dla obu gimnazjów były także: dział z literaturą przyrodniczą, fizyczno-chemiczną oraz pedagogiczną dla nauczycieli. Początkowo była jedna i wspólna dla obu szkół biblioteka polsko-niemiecka. W roku szkolnym 1935/36 dokonano jej podziału. Od tej pory każdą ze szkół posiadała oddzielnie bibliotekę z literaturą w języku polskim i niemieckim. W gimnazjum żeńskim najliczniejszy księgozbiór posiadała biblioteka polska. Znajdowały się tu 632 dzieła. Liczny był także księgozbiór biblioteki hebrajskiej. Znajdowało się tu 536 tomów książek. Biorąc pod uwagę czytelnictwo w działach językowych, średnio każda korzystająca uczennica wypożyczyła po 6 książek z biblioteki polskiej, 3 z niemieckiej i 2 z hebrajskiej. W szkole dla nauczycieli abonowano między innymi takie czasopisma, jak: „Gimnazjum”, „Encyklopedia Wychowawcza”, „Muzeum” oraz „Oświata i Wychowanie”¹³.

Ważny element procesu kształcenia stanowiły klasopracownie wyposażone w pomoce dydaktyczne. W szkole znajdowały się pracownia biologiczna, fizyczno-chemiczna oraz pracownia zajęć praktycznych. Były one wspólne dla obu zakładów. W roku szkolnym 1937/38 w pracowni biologicznej znajdowało się 1064 pomoce dydaktyczne, a w fizyczno-chemicznej 1582. Odpowiednie wyposażenie posiadała także pracownia zajęć praktycznych. W zakładzie znajdował się także aparat projekcyjny wraz z filmami m.in. do takich przedmiotów, jak geografia, historia, fizyka, wychowanie fizyczne i sport czy literatura. Każdego roku ze środków finansowych towarzystwa oraz subwencji koła rodzicielskiego do klasopracownie dokupywano nowe środki dydaktyczne¹⁴.

Bardzo istotnym elementem procesu kształcąco-wychowawczego były koła naukowe. Zakładano je z inicjatywy nauczycieli i uczennic. Poza rozbudzaniem i zaspokajaniem ciekawości poznawczej ich celem było także kształtowanie postaw prospołecznych. W gimnazjum żeńskim funkcjonowały m.in. koło społeczne, kulturalne i sportowe. Prężnie działało tu koło społeczne. Składały się na nie m.in. sekcje: charytatywna, administracyjno-higieniczna oraz Liga Morska

¹² CDIAL, f. 179, op. 3, sygn. 876, k. 3.

¹³ *Sprawozdanie Kierownictwa Gimnazjum Żeńskiego Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie za rok szkolny 1935/36*, Lwów 1936, s. 5–6.

¹⁴ *Sprawozdanie Kierownictwa Gimnazjum Żeńskiego i Liceum Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie za rok szkolny 1938/39*, Lwów 1939, s. 5–7.

i Kolonialna. Koło to koncentrowało się głównie na działalności praktycznej. W ramach sekcji charytatywnej działała na przykład samopomoc koleżeńską, która ze swoich dochodów (na które składały się datki uczennic, dochody z zabaw klasowych) wspierała finansowo mniej zamożne uczennice. Co miesiąc samopomoc koleżeńską wypłacała stypendia najuboższym koleżankom. W obrębie kółka działała także akcja rodzinna, która z kolei zajmowała się rozdawaniem żywności najuboższym rodzinom. W szkole działało także koło kulturalne. Funkcjonowały w nim sekcje hebrajska i palestyńska. Uczestniczki tych sekcji nie tylko przygotowywały referaty, ale urozmaicały także zajęcia projekcjami filmów o Palestynie. W roku szkolnym 1938/39 na spotkaniach sekcji wygłoszono między innymi referaty na następujące tematy: „Idea pracy w żydostwie”, „Opieka społeczna w żydostwie”, „Nowa Palestyna”, „Uniwersytet hebrajski” i „Znaczenie legionu żydowskiego”. Sekcja dążyła także do współpracy z innymi szkołami. W 1939 r. na przykład udało się nawiązać korespondencje z gimnazjum hebrajskim w Hajfie. Na spotkaniach sekcji rozpowszechniano także prasę hebrajską. W ramach koła sportowego działały w szkole sekcje między innymi pingpongowa, siatkówki, łyżwiarska, narciarska, tenisowa oraz pływacka. Poprzez organizowanie rozgrywek i zawodów międzyszkolnych uczennice gimnazjum nawiązywały współpracę z innymi szkołami w mieście. W rozgrywkach piłki siatkowej udało im się na przykład nawiązać kontakt z gimnazjum żeńskim A. Karp-Fuchsowej, a także z gimnazjum ukraińskim¹⁵.

Najistotniejszym elementem procesu kształcenia i wychowania była kadra pedagogiczna. Żydowskie Towarzystwo Szkoły Ludowej i Średniej dbało o to, aby zatrudniać w swoich placówkach nauczycieli o odpowiednich predyspozycjach zawodowych. Celem towarzystwa było także wykształcenie dla swoich potrzeb także tzw. nauczycieli własnych. W trosce o rozwój zawodowy kadry pedagogicznej organizowano tu rady pedagogiczne, na których organizowano szkolenia dotyczące dydaktyki i metodyki nauczania. O podniesienie swoich kwalifikacji poprzez uczestnictwo w szkoleniach i konferencjach dbali także sami nauczyciele. Brali oni udział w konferencjach organizowanych nie tylko na terenie Lwowa, ale i całego kraju¹⁶. W żeńskim gimnazjum ŻTSLiŚ grono pedagogiczne rocznie kształtowało się na poziomie 20 nauczycieli. Część z nich pracowało także w gimnazjum męskim¹⁷.

¹⁵ Tamże, s. 19–22.

¹⁶ *Sprawozdanie [...] 1933/34*, s. 15–16.

¹⁷ *Sprawozdanie [...] 1937/38*, s. 3–5.

Tabela 2. Grono pedagogiczne Żeńskiego Gimnazjum Humanistycznego ŻTSLiŚ we Lwowie w roku szkolnym 1937/38

Lp.	Imię i nazwisko nauczyciela	Nazwa przedmiotu
1.	Feuermenowa Betty	Przełożona gimnazjum, j. łaciński
2.	Bundówna Olga	J. polski, j. niemiecki
3.	Cifferblatowa Berta	Matematyka, fizyka
4.	Dromelschlager Józef	J. hebrajski
5.	Edelstein Wolf	Chór szkolny
6.	Ehrlich Abraham	J. angielski, j. niemiecki
7.	Feld Mojżesz	J. hebrajski
8.	Fischlerowa Sylwia	Zajęcia praktyczne
9.	Grossowa Adela	Historia, geografia
10.	Gutman Leon	J. hebrajski
11.	Holzowa Bronisława	J. łaciński, j. polski
12.	Holz Ignacy	Matematyka, fizyka
13.	Iglowa Joanna	J. hebrajski
14.	Klinghoferowa Julia	Historia, geografia, j. niemiecki
15.	Marguliesowa Gusta	J. łaciński, j. polski, historia
16.	Pordesowa Regina	J. niemiecki, propedeutka filozofii
17.	Rotowa Lotta	Przyrodznawstwo
18.	Rot Zygmunt	Propedeutka filozofii
19.	Speiserówna Regina	Matematyka
20.	Taubenfeldówna Stefania	Cwiczenia cielesne
21.	Wepperówna Stefania	J. polski

Zródło: *Sprawozdanie Kierownictwa Gimnazjum Żeńskiego i Liceum Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie za rok szkolny 1937/38*. Lwów 1938, s. 3–5.

W szkole na plan pierwszy wysuwała się działalność wychowawcza. Była ona realizowana przez grono pedagogiczne, koło rodzicielskie oraz samorząd szkolny. Poza wychowaniem uczennic na osoby samodzielne, odpowiedzialne i uspołecznione, stawiano tu na wychowanie w duchu narodowopolskim i narodowożydowskim. Wychowanie narodowożydowskie, podobnie jak we wszystkich szkołach ŻTSLiŚ, poza pogłębianiem ducha religijnonarodowego, wpajaniem zasad etyki judaistycznej, nauczaniem języka hebrajskiego i przedmiotów judaistycznych realizowano przez organizowanie uroczystości związanych z żydowskimi świętami religijnymi i narodowymi. Każdego roku w gimnazjum uroczystości obchodzono święta Chanuka, Chamisza-Asar-Biszwat oraz Purim. Natomiast idee wychowania narodowopolskiego poza nauczaniem w języku polskim realizowano między innymi przez organizowanie w szkole uroczystych akademii z okazji świąt państwowych i narodowych takich jak: uchwalenie Konstytucji 3 maja, odzyskanie przez Polskę niepodległości czy dostępu do morza. Każdego roku obchodzono tu także uroczystości z okazji imienin prezydenta Ignacego Mościckiego i marszałka Józefa Piłsudskiego¹⁸.

Kadra pedagogiczna w celu rozbudzenia w uczennicach głębszych zainteresowań natury poznawczej, kulturalnej i społecznej stosowało różnorodne zabiegi

¹⁸ *Sprawozdanie [...] 1933/34*, s. 31–33.

wychowawcze. Poza prowadzeniem zajęć, prowadzeniem prelekcji, organizowano tu imprezy artystyczne i wycieczki szkolne. W celu bliższego poznania uczennic, ich warunków życia, zainteresowań, sposobu myślenia stosowano także ankiety.

Znaczny wpływ na wychowanie młodzieży mieli rodzice. Stworzyli oni w gimnazjum koło rodzicielskie. Jego głównym celem poza utrzymywaniem kontaktu ze szkołą dla jednolitego sposobu wychowania uczennic było także samokształcenie pedagogiczne oraz organizowanie pomocy materialnej ubogim uczennicom. Z inicjatywy koła rodzicielskiego w gimnazjum poza organizowaniem dożywiania, świadczone także pomoc finansową w postaci stypendiów i wpisowego. Ważne zadanie do spełnienia w tej kwestii miały tzw. patronki. Na początku roku szkolnego odwiedzały one w celu poznania sytuacji rodzinnej wszystkie nowe uczennice, co było podstawą do przyznania stypendium lub zapłacenia wpisowego za daną uczennicę. W okresie letnim grono rodziców dbało z kolei o zapewnienie swoim dzieciom wypoczynku letniego. Rocznie w wyjazdach kolonijnych brało udział około 100 uczennic. Gimnazjalistki wyjeżdżały między innymi do Zelmianki i Tucholi. Rodzice w ramach dokształcania się brali również udział w zebraniach wychowawczych, na których wygłaszano referaty m.in. na takie tematy, jak: „Problemy nowoczesnego wychowania”, „Trudny wiek chłopców i dziewcząt”, „Co i jak czytają nasze dzieci”¹⁹.

Na terenie gimnazjum żeńskiego, podobnie jak w innych placówkach ŻTSLiŚ, funkcjonował samorząd szkolny. Z jego inicjatywy, pod nadzorem grona nauczycielskiego działały tu koła naukowe, społeczne, Koło Ligi Morskiej i Kolonialnej oraz czytelnia. Ważną rolę w jego obrębie odgrywała samopomoc koleżeńska. Zaangażowane w nią uczennice, swoje dochody (dobrowolne, miesięczne datki, dochody ze sprzedaży zeszytów) przeznaczały nie tylko na pomoc finansową swoim szkolnym koleżanką, ale swoją opieką otaczały również potrzebujących z innych placówek wychowawczych. W ramach działalności samopomocowej prowadziły na przykład dożywianie dla dzieci z Domu Opieki Społecznej. Istotnym miejscem spotkań młodzieży w szkole była czytelnia. Poza abonowaniem czasopism („Kwartalnik Literacki”, „W świecie dziewcząt”, „Przegląd Społeczny”, „Filomata”, „Miesięcznik Żydowski” czy „Polska Niepodległa”) i rozbudzaniem czytelnictwa wśród uczennic znajdowały się tu również gry i zabawy służące integracji. W czytelni odbywały się także spotkania poszczególnych kół²⁰.

Ciekawym przedsięwzięciem wychowawczym były ankiety. Dostarczały one nauczycielom informacji nie tylko o uczennicach ich życiu, potrzebach, sposobie myślenia, ale także stanowiły informację zwrotną dla nauczycieli co do pełnienia przez nich działań dydaktycznych i wychowawczych. W gimnazjum przeprowadzano między innymi ankiety na takie tematy, jak: „Gdzie i jak spędziłam wakacje?”, „Ile czasu poświęcam na przygotowanie się do lekcji”, „Mój

¹⁹ Sprawozdanie [...] 1937/38, s. 22–25.

²⁰ Sprawozdanie [...] 1933/34, s. 28–30.

stosunek do radia” czy „Rok szkolny w moim życiu”²¹. Jak wynika z ankiety przeprowadzonej w roku szkolnym 1934/35 pt. „Rzut oka na ubiegły rok szkolny”, większość uczennic, choć nie brakowało głosów świadczących o niezadowoleniu i rozczarowaniu z pobytu w szkole, wyrażało się o niej w sposób pozytywny, a nawet serdeczny. Oto kilka wypowiedzi uczennic na temat szkoły:

„Trudno mi było początkowo dostosować się do rygoru, poziomu naukowego i wymagań gimnazjum. Ale prędko nauczyłam się cenić i lubić naszą szkołę. Czuję się w niej o wiele lepiej, niż w szkole powszechnej. Tam prócz nauki nie miałyśmy prawie żadnych rozrywek ani zbiórek popołudniowych, w gimnazjum zaś mamy czytelnię i różne kółka pod opieką pani dyrektor i pp. Profesorów, które nas kształcą i uczą pracować. Dużo przyjemności sprawiają nam wieczorki i imprezy. Profesorowie obchodzą się z nami jak z własnymi dziećmi”.

„Nie spodziewałam się, że tak na pozór krótki rok szkolny przyniesie mi tyle urozmaiceń dla różnych dziedzin życia. Gdy robię rachunek sumienia, odczuwam zadowolenie i jestem szczęśliwa, że szkoła mi tyle daje. Kocham ją za to i jestem jej wdzięczna. Przechodzę do klasy VI przygotowana pod względem naukowym i społecznym”.

„Nauczyłam się w czasie licznych pogadanek z p. wychowawczynią i na lekcji religii, jak należy się zachowywać w różnych sytuacjach życiowych, nauczyłam się panować nad sobą, nabrałam wstrętu do kłamstwa”.

„Material naukowy klasy VII jest tak zajmujący, że trudno go się uczyć niechętnie. Historia traktuje o czasach nam już bliższych. [...] Fizyka i chemia wyjaśniła nam wiele zjawisk dotychczas nieznanych. Dzięki sprawozdaniom z prasy wyrobiłyśmy sobie trzeźwy pogląd na stosunki polityczne, ekonomiczne i społeczne. Nie każda z nas może sobie pozwolić na codzienną lekturę gazety. Pogadanki o najważniejszych zdarzeniach w świecie wypełniły tę lukę. Czytałyśmy też dużo korzystając ze wskazówek nauczycieli i chodziliśmy do teatru”²².

W gimnazjum dla zapewnienia uczennicom właściwej opieki i prawidłowego rozwoju zatrudniono także lekarza szkolnego. Funkcję tą pełniła doktor Sala Arnold-Buchsbaumowa. Każdego roku poza badaniem uczennic i niesieniem pomocy lekarskiej w razie potrzeby organizowała także pogadanki klasowe dotyczące higieny i chorób. Uczestniczyła również we wszystkich zebraniach i konferencjach szkolnych. Pozostawała także w ścisłym kontakcie z nauczycielem wychowania fizycznego²³.

Działalność Żeńskiego Gimnazjum Humanistycznego Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej we Lwowie nadzorowana była przez Kuratorium Lwowskiego Okręgu Szkolnego. Wizytowali ją między innymi: Ludwik Jus²⁴, Eugeniusz Baliński²⁵ oraz Tadeusz Woyton²⁶.

²¹ *Sprawozdanie [...] 1934/35*, s. 21–23.

²² CDIAL, f. 179, op. 3, sygn. 855, k. 70–72.

²³ *Sprawozdanie [...] 1934/35*, s. 20.

²⁴ CDIAL, f. 179, op. 3, sygn. 845, k. 7.

²⁵ Tamże, k. 19.

²⁶ CDIAL, f. 179, op. 3, sygn. 855, k. 124.

Żeńskie gimnazjum ŻTSLiŚ we Lwowie było szkołą spełniającą główne założenia programowe i ideowe szkół towarzystwa. Podobnie jak inne szkoły w tym okresie, borykała się z problemami lokalowymi i finansowymi. Mimo tych problemów starała się jak najlepiej spełniać swoją funkcję w społeczności żydowskiej. Głównym celem wychowawczym szkoły było wychowanie uczniów na jednostki samodzielne, odpowiedzialne i uspołecznione. Poza oddziaływania wychowawczymi nauczycieli realizację tego celu wspierali także rodzice. W szkole funkcjonował również samorząd szkolny. Z jego inicjatywy podejmowane były działania (akcje samopomocowe, koła naukowe, społeczne) zmierzające do ukształtowania u siebie odpowiednich postaw społecznych i narodowych. W sprawach kształcenia koncentrowano się tu na nauczaniu przedmiotów humanistycznych, dużo uwagi poświęcano nauczaniu języków. Proces kształcenia poza działaniami metodycznymi nauczycieli dopełniały wyposażone w pomoce dydaktyczne klasopracownie oraz biblioteki.